

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СТЕЖКИ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Вікторія КУХТА

*здобувач ступеня вищої освіти «магістр» Полтавського
національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка
Науковий керівник: Яна МАКАРЕНКО,
кандидат біологічних наук, доцент кафедри початкової
освіти, природничих і математичних дисциплін та методик їх
викладання Полтавського національного педагогічного
університету імені В.Г. Короленка*

У даній статті висвітлюються завдання, цілі та функції екологічної стежки. Основна увага приділяється розгляду особливостей її використання в навчально-виховному середовищі початкової школи, створення умов для регулярного розвитку екологічної культури учнів. Доводиться, що екотуризм молодших школярів є одним із важливих факторів формування їх екологічної компетентності.

Ключові слова: екологічна компетентність, екологічна культура, екологічна стежка, навколишнє середовище, початкова школа.

Purposes, functions and mission of ecological path are shown in this article. Main attention is given to the features of its usage in educational environment of primary school, creation of conditions for regular development of ecological culture of students. It is proved that ecotourism of elder pupils is one of the most important factors of formation their ecological competence.

Keywords: ecological competence, ecological culture, ecological path, environment, primary school.

FEATURES OF USAGE OF ECOLOGICAL PATH IN EDUCATION ENVIRONMENT OF PRIMARY SCHOOL

Viktoriiia KUKHTA

На сьогоднішній день доволі гостро постає проблема екологічної освіти населення. Панівний прагматизм по відношенню до природних об'єктів, безперервне викачування надр призводить до деградації ландшафтів, зникнення багатьох представників флори та фауни. Тож екологічна просвіта є одним із виходів з глобальної екологічної кризи, так як вона передбачає гармонізацію екологічного мислення та відмову від споживчого відношення до природи та її ресурсів.

Одним із найбільш значущих та перспективних видів екологічного виховання та освіти є саме організація та використання навчальних екологічних стежок, що забезпечує поступовий розвиток і формування у дітей молодшого шкільного віку екологічної компетентності.

Мета статті – визначення особливостей використання екологічної стежки в навчально-виховному середовищі для екологічного виховання учнів молодших класів.

Основним завданням екологічної стежки є виховання екологічної культури школярів. За допомогою таких стежок поглиблюються та розширюються знання учнів про оточуюче середовище (наприклад, про флору та фауну), удосконалюється розуміння закономірностей біологічних та інших природних процесів. Це підвищує відповідальність дітей за збереження навколишнього середовища, виховує шанобливе відношення до природи рідного краю.

Основні цілі створення екологічних стежок в освітньому середовищі початкової школи можна об'єднати у дві групи (рис. 1).

Основними завданнями екологічних стежок в освітньому середовищі початкової школи є наступні:

- показати та пояснити значення природи у житті людини;
- закріпити у свідомості молодших школярів важливість проблеми охорони природи із точки зору соціальних, екологічних та економічних переваг від чистого довкілля;
- створити умови для відпочину на природі, задовольнити естетичні потреби дітей у спілкуванні з природою;
- виробити вміння спостерігати за природою, за її змінами під впливом антропогенних факторів;
- формувати екологічну культуру, екологічно відповідальну поведінку по відношенню до оточуючого середовища [5].

Під час таких подорожей діти розвивають власні емоції, вчаться дивуватися, співпереживати, піклуватися про живі

організми, вбачати красу навколишньої природи. Оскільки сучасною тенденцією освіти виступає інтеграція, то можна сказати, що для екології характерна висока її ступінь, оскільки у змісті екологічної просвіти молодших школярів наявні елементи географічних, природоохоронних, історичних, мистецьких знань тощо. Важливим моментом є також формування у дітей потреби самостійного вивчення природи, що здійснюється саме на екологічній стежці: дитина пізнає природу, самостійно виділяє зв'язки та залежності, що існують у природному середовищі (спостерігаючи за об'єктами та явищами живої і неживої природи, та активно взаємодіючи з ними).

Кількість відвідувань екологічної стежки залежить від віку дітей та навчальної програми. У різний час можна відвідувати як різні локації, так і одні й ті ж самі об'єкти, особливо у різні сезони [7]. Робота на навчальній екологічній стежці має проводитись систематично. Тільки за цієї умови вона матиме наукову і практичну цінність.

Після проведення прогулянки на будь-яку тему за маршрутами екологічної стежки доцільно дати дітям завдання намалювати чи описати побачене. Для підвищення інтересу дітей до екологічної стежки (особливо це стосується першокласників) можна обрати «героя стежки» – казкового героя (Боровичка, Сороку, Ведмедика тощо), з яким діти будуть мандрувати та пізнавати оточуючий світ. Такий казковий герой періодично надсилає дітям листи-завдання, бере участь у різноманітних конкурсах тощо. А за виконанні завдання казковий персонаж іноді може залишати на стежці сюрпризи, солодощі чи іграшки.

Проведенню екскурсії на екологічній стежці передують ретельна підготовка. Учителю слід заздалегідь пройти по стежці з метою дослідження її стану, розставлення позначок, санітарного стану, безпеки для життя та здоров'я дітей. Продумати форму проведення екскурсії.

Перед проведенням екологічної екскурсії необхідно провести інструктаж з техніки безпеки. Дітям пропонується самостійно розробити пораду-пам'ятку, щодо правил поведінки та спостереження за живими об'єктами, обговорити їх.

Ознайомлення учнів з природою відбувається наочно-діяльним шляхом: на екскурсіях, прогулянках, під час спостережень і праці в куточку природи та уроках на свіжому повітрі. Тому у роботі з дітьми краще використовувати:

- проблемне навчання, котре дозволяє активізувати увагу та знання учнів у процесі проходження екологічної стежки;
- метод проектів – орієнтований на застосування фактичних знань та набуття нових, що дозволяє учням освоювати нові способи людської діяльності у навколишньому середовищі. Дана технологія орієнтована на індивідуальну, парну та групову діяльність учнів;
- елементи інформаційних технологій (використання комп'ютерної техніки та мережі Інтернет у пошуку необхідної інформації, чи створенні презентацій до роботи);
- інтерактивне навчання надає можливість дітям навчитися працювати у команді. Учні мають спільну мету та задачі, а також несуть однакову відповідальність за результат своєї роботи, тому мають рівні можливості у досягненні успіху;
- особистісно-орієнтоване навчання гарантує кожному учню можливість виконати отримане завдання, незалежно від рівня його знань та підготовки;
- ігровий метод дозволяє закріпити отриманий результат [4].

Варто зазначити, що екологічна стежка дає змогу вчителям більш продуктивно використовувати звичайні прогулянки зі школярами для екологічних занять і водночас для оздоровлення дітей на свіжому повітрі. Об'єкти екологічної стежки надають значні можливості для: сенсорного розвитку дитини, проведення систематичних спостережень, екологічних свят, різних ігор, емоційного розвитку школярів [3].

Створюючи екологічну стежину на території закладу освіти варто пам'ятати про те, що екологічна стежка – це не просто красива доглянута клумба. Так, старі пеньки, сухе опале листя, пташині гнізда тощо можуть слугувати локаціями для найцікавіших спостережень. Взаємодія людини із природою (як позитивна, так і негативна) може бути показана як на прикладі витоптаних у траві стежок, так і на прикладі годівниць для птахів [2, с. 94].

Проте необхідно пам'ятати, що організація екологічної стежини в освітньому середовищі потребує комплексного вирішення та відповідного науково-методичного й матеріально-технічного забезпечення. Саме останнє (сучасні комп'ютерні технології, доступ до мережі Інтернет тощо) відіграє ключову роль у віртуальних подорожах по екологічним стежкам України [1]. Так, наприклад, на сучасних Google-платформах створюються

екостежки з віртуальними туристичними маршрутами Національними природними парками України. Таким чином, діти можуть не виходячи із класу подорожувати рідною країною, милуватися її природними багатствами, що забезпечує формування екологічної культури та вихованості, та розвиває глибоке почуття любові та патріотизму до вітчизни.

Тож, як можна побачити, у структурі функціонування екологічної стежки передбачено методи постійної, зокрема інтерактивної взаємодії зі школярами, що спрямовані на виявлення та фіксацію динаміки психологічного (емоційно-чуттєвого, когнітивного тощо) ставлення до оточуючих нас природних об'єктів.

Сьогодні пропонує велике різноманіття нових, досить ефективних форм екологічної освіти, однією з них є екологічні стежки. Особливістю роботи на навчальній екологічній стежці є поєднання теоретичних знань з практичною роботою. Тільки таке поєднання теоретичного пізнання і практичної діяльності формує основу екологічної культури молодших школярів.

Таким чином, організація екологічної стежки сприяє формуванню екологічної компетентності, а саме, здатності особистості приймати рішення та діяти так, щоб якомога менше заподіяти шкоди довкіллю, формує та вчить дітей проявляти екологічну грамотність та культуру особистості у довкіллі, надає змогу молодшим школярам відповідально розв'язувати різноманітні життєві ситуації, підпорядковуючи задоволення своїх потреб принципам сталого розвитку, актуалізує здобуті екологічні знання, вміння та навички у прийнятті рішень та виконанні дій, котрі несуть у собі певні наслідки для оточуючого середовища.

Список використаних джерел

1. Замелюк М. І. Екологічна стежка як компонент розвитку екологічної компетентності дітей дошкільного віку / М. І. Замелюк // Освіта та розвиток обдарованої особистості. Педагогічний та психологічний досвід. – 2020. – № 3(78). – С. 38 – 42.
2. Коробкина Т. Т. Экологическая тропа как форма экологического образования дошкольников / Т. Т. Коробкина // Инновации в науке: пути развития. Материалы VIII междунар. заочной научно-практ. конф. – Чебоксары, 2017. – С. 93 – 95.
3. Леонтьева И. А. К вопросу об экологизации современного школьного образования / И. А. Лавернтьева // Бюллетень науки и практики. – 2017. – № 2. – С. 304 – 309.

4. Методичні рекомендації щодо розробки навчально-екологічної стежки в загальноосвітніх закладах / Уклад. Г. С. Пурій. – 2019. – 47 с.
5. Павлюк С. Ю. Мандруємо екологічною стежиною: дослідницько-експериментальна діяльність дітей дошкільного віку в природі / авт.-упоряд.: С. Ю. Павлюк, Л. С. Русан, Г. І. Колосінська. – Тернопіль: Мандрівець, 2014. – 168 с.
6. Поволкович Ф. А. Создание экологической тропы, как средство формирования профессиональных компетенций бакалавров туризма / Ф. А. Поволкович // Наука и туризм: стратегии взаимодействия. – 2014. – № 3. – С. 74 – 77.
7. Поліщук Н. А. Екологічна стежка як засіб формування першооснови екологічної культури школяра / Поліщук Н. А. // I-й Всеукраїнський з'їзд екологів міжнародної науково-технічної Конференції: тези доповіді – 2010. – С. 305.